

Corespondența perechii regale Carol I și Elisabeta cu tatăl regelui, principele Karl Anton de Hohenzollern-Sigmaringen, de la Arhivele Naționale ale României din București

Silvia Irina Zimmermann

Keywords: *Private Correspondence; Romanian Royal Monarchy; King Charles I of Romania; Queen Elisabeth of Romania; Prince Karl Anton von Hohenzollern-Sigmaringen*

Arhivele Naționale ale României din București păstrează o mare parte a corespondenței primului rege al României, Carol I, cu tatăl său, principele Karl Anton de Hohenzollern-Sigmaringen, din care am publicat o ediție germană critică-științifică¹ redând materialul integral din perioada 1866-1885 (de la anul venirii principelui Carol în România și până la moartea tatălui regelui), precum și scrisorile reginei Elisabeta către socrul ei, sub forma unui dialog între tată, fiu și noră, și care stă la baza selecției textului pentru versiunea românească a ediției corespondenței². Aceste două ediții cuprind pentru prima dată schimbul de scrisori dintre regele Carol I și principele Karl Anton de Hohenzollern, reunind o selecție a celor mai interesante și frumoase scrisori în traducere în limba română din corespondența păstrată la Arhivele Naționale ale României, cu gânduri, sfaturi și impresii ce reflectă momentele istorice, politice și personale importante din primii ani de domnie ai domnitorului Carol I și până la încoronare³. Corespondența

---

¹ "Geliebter Vater und treuster Freund". *Der Briefwechsel des Königspaars Carol I. und Elisabeth von Rumänien mit Fürst Karl Anton von Hohenzollern-Sigmaringen aus dem Rumänischen Nationalarchiv in Bukarest (1866-1885). Historisch-kritische Ausgabe* (ed. Silvia Irina Zimmermann), 2 vol., Stuttgart 2022.

² *Tată iubit și cel mai credincios prieten. Corespondența Regelui Carol I cu tatăl său, Principele Karl Anton de Hohenzollern-Sigmaringen (1866-1881)* (ed. și trad. S. I. Zimmermann), București 2023. Textul prezentului articol este în mare parte identic cu studiul din ediția românească a corespondenței, la care am adăugat câteva pasaje despre scrisorile Reginei Elisabeta și citate din corespondența regelui cu tatăl său.

³ Din corespondența privată a regelui Carol I s-au publicat deja în timpul vieții lui mai multe fragmente, de ex.: *Aus dem Leben König Karls von Rumänien. Aufzeichnungen eines Augenzeugen*, 4 volume, Stuttgart 1894-1900. Versiunea românească: *Din viața regelui Carol I (de un martor ocular)*, 2 volume, București 2017. De asemenea, scrisorile regelui către familia sa au avut parte de mai multe ediții românești mai noi care au prezentat în special epistolele regelui după anul 1878, de ex.: *Carol I. Corespondența personală (1878-1912)* (ed. Sorin Cristescu), București 2005; S. Cristescu, *Scrisorile Regelui Carol I din*

originală este scrisă în limba germană și în scrisul de mână german vechi, *Kurrentschrift*.

Principele Karl Anton de Hohenzollern-Sigmaringen (n. 7 septembrie 1811, Krauchenwies-d. 2 iunie 1885, Sigmaringen) este unul dintre cei mai importanți membri din ramura șvăbească a renumitei dinastii Hohenzollern, căreia îi aparțin regii Prusiei (cel mai cunoscut dintre ei fiind Frederic II al Prusiei, numit “cel Mare”) și cei trei împărați ai Germaniei. Din 1848 și până în 1850, Karl Anton a fost ultimul suveran al principatului Hohenzollern-Sigmaringen, când, în urma greutăților politice de după revoluția de la 1848, a cedat suveranitatea principatului său regelui Wilhelm I al Prusiei, șeful casei Hohenzollern din ramura Brandenburg. A păstrat însă în continuare proprietatea domeniilor cu reședința de la Sigmaringen și prerogativele de principe și membru al nobilimii de vârf. După 1850, Karl Anton a slujit în armata Prusiei, fiind din 1852 și până în 1866 comandant al diviziei a 14-a a armatei Prusiei, la Düsseldorf, unde a locuit împreună cu familia sa în palatul Jägerhof. Din 1858 și până în 1862 Karl Anton a fost desemnat prim-ministru de către regele Wilhelm I al Prusiei (din 1871, primul împărat al Germaniei). În 1859 a fost numit, de asemenea, guvernator militar în Westfalia, iar din 1863 și în Renania. Înrudit cu mai multe case regale și imperiale din Europa, Karl Anton s-a implicat în politica europeană, servind intereselor Casei Hohenzollern în contextul politicii Marilor Puteri, și a sprijinit candidatura fiilor săi la tronurile Spaniei și României. În timp ce candidatura spaniolă pentru fiii săi Leopold și, mai apoi, Friedrich, a eșuat, cel de al doilea fiu al său, Karl, a devenit în 1866 domnitorul României și în 1881 primul ei rege, Carol I al României.

Regele Carol I al României (respectiv prințul Karl de Hohenzollern-Sigmaringen, n. 20 aprilie, Sigmaringen-d. 10 octombrie 1914, Sinaia) a fost ales de elita politică română în primăvara anului 1866 ca domnitor al Principatelor Unite ale Moldovei și Țării Românești, după ce domnitorul Alexandru Ioan Cuza fusese forțat să abdice de pe tron. Ideea de a aduce pe tronul României un principe străin a fost una împărtășită de elita românească timp mai îndelungat și cunoscută, de altfel, și domnitorului sub care s-a efectuat unirea de la 1859, recunoscută de Marile Puteri europene⁴. Miza principelui străin era că acesta, înrudit fiind cu marile curți imperiale și regale, ar avea în acea perioadă de timp mult mai multe perspective decât un principe pământean de a garanta pe mai departe unirea Principatelor Române și de a căpăta ajutor real din partea puterilor europene pentru a împlini în viitor și suveranitatea țării. Pe când, pe plan politic intern, rolul domnitorului era unul de arbitru în luptele partidelor politice, ceea ce i-a reușit, utilizând modelul de bipartidism, prin care partidele liberal și conservator alternau la guvernare, în schimb, politica externă era în exclusivitate domeniul de acțiune a

---

arhiva de la Sigmaringen, 1878-1905, București 2010.

⁴ Mai pe larg, în Sorin Liviu Damean, *Carol I al României. Un monarh devotat*, Târgoviște 2016.

domnitorului Carol I⁵.

Pe lângă conținutul scrisorilor, bogat în informații îndeosebi pentru istorici, stilul de argumentare și de sfătuire al tatălui, precum și formulările de adresare, la începutul și sfârșitul scrisorilor, sunt, de asemenea, demne de atenție, pentru că nu sunt doar formule standard de politețe, caracteristice înaltei aristocrații din acea vreme. Comparându-le cu alte formule din corespondența personală a regelui, ies în evidență nuanțele de sentiment deosebit de călduros și de atașament profund în relația dintre tată și fiu. Iată câteva exemple din scrisorile tatălui:

“Te îmbrățișez de mii de ori, te binecuvânteț, mă rog la Dumnezeu să te lumineze în toate situațiile vieții și îți sunt mereu, dragă, bunule Carol, al tău cel mai credincios prieten și tată, Karl Anton.”⁶

“Veșnic al tău cel mai credincios prieten și tată, Karl Anton.”⁷

“Te îmbrățișez din inimă, scumpul meu și din adâncul sufletului meu iubite Carol – pentru toată viața al tău cel mai credincios prieten și tată, Karl Anton.”⁸

“Rămâi cu bine, Carol al inimii mele – Dumnezeu să te însoțească – te îmbrățișez cu dragostea cea mai tandră, al tău cel mai credincios prieten și tată, Karl Anton.”⁹

“Rămâi cu bine, scumpe Carol, cu dragoste și tandrețe din adâncul inimii, al tău cel mai credincios prieten și tată, Karl Anton.”¹⁰

În același ton deosebit de tandru scrie și fiul către tatăl său: “Îți sărut mâinile cu tot respectul, scump tată, la fel și din suflet iubitei mame, [...] și sunt mereu, cu toată dragostea și cu totul al tău fiu ascultător, Carol.”¹¹ Această formulare a lui Carol, “*Dein ganz gehorsamer Sohn* [Al tău fiu cu totul ascultător]”, cu unele variațiuni, este o constantă a întregii corespondențe, de la prima și până la ultima scrisoare a Regelui către tatăl său, din 11/23 martie 1885 de la București: “Pentru toată viața, scump și iubit tată, al tău fiu din tot sufletul devotat și cu totul ascultător, Carol.”¹²

Toate aceste formulări de promisiune și de garanție a sentimentelor dintre

---

⁵ Mai pe larg, în Rudolf Dinu, *Diplomația Vechiului Regat. 1878–1914. Studii*, București-Cluj 2014, p. 19-108.

⁶ Düsseldorf, 16 noiembrie 1866; Arhivele Naționale ale României [în continuare, ANR], fd. *Casa Regală. Carol I*, VD-1456-31.

⁷ Düsseldorf, 7 ianuarie 1868; *Ibidem*, VD-1456-63.

⁸ Düsseldorf, 26 ianuarie 1869; *Ibidem*, VD-1456-90.

⁹ Sigmaringen, 24 martie 1878; *Ibidem*, VD-1531.

¹⁰ Weinburg, 25 octombrie 1879; *Ibidem*, VD-1554.

¹¹ București, 16/28 mai 1866; *Ibidem*, VD-1754.

¹² *Ibidem*, VD-1984.

tată și fiu nu sunt doar exprimări din obligație și doar din intenția de a respecta și cimentă o ierarhie patriarhală și princiară, ci, din contră, cele scrise sunt mereu însoțite și de interesul viu pentru soarta și viața celuilalt, de respectul reciproc, fiind urmate permanent de fapte: de susținere prin ajutor moral și financiar din partea tatălui și de gratitudine prin felurite daruri din partea fiului, spre exemplu prin decernarea noilor ordine ale României independente și suverane, albume cu noi imagini din Regatul României și obiecte de artă – atât tatăl, cât și fiul fiind pasionați de artă și deopotrivă colecționari.

Firește, în scrisorile principelui Karl Anton către fiul său predomină subiectele politice și militare. Pe plan politic, tatăl este preocupat să deslușească cât mai bine și să își informeze fiul despre climatul politic din Europa, la curțile regale și imperiale, la fel și opinia publică, reflectată în ziarele vremii, în legătură cu situația României, pe atunci un stat vasal al Imperiului otoman. Carol primise tronul României cu intenția de a face din România un stat suveran și un regat, iar pentru îndeplinirea acestui “proiect de țară” i-au trebuit 15 ani de pregătire a țării, de diferite strategii și tactici politice și militare, și pe câmpul de luptă, și mai ales de multiple strădanii pe plan diplomatic. În toți acești ani, tatăl și-a sprijinit fiul cu sfaturi și informații, cu ajutor diplomatic, dar și cu mijloace financiare¹³.

Găsim în scrisorile tatălui repetate referiri la situația politică a Prusiei și a principatelor germane, care din 1871 sunt unificate dând naștere Imperiului German. Karl Anton citește regulat ziarele germane, franțuzești, la fel și pe cele românești în limba franceză, și se documentează despre opinia publică asupra României și a domnitorului ei în contextul evenimentelor europene și al chestiunilor balcanice și orientale, informându-l pe fiul său regulat, comunicându-i opiniile lui și formulând diverse sfaturi și îndemnuri de comportament.

Spre exemplu, inserăm câteva rânduri dintr-un memoriu al principelui Karl Anton, din 16 iunie 1866 atașat unei scrisori către Carol, în care face o analiză a politicii cancelarului prusian, pe care o intitulează *Contele Bismarck și planurile lui aventuroase*:

“Contele Bismarck pare să vrea ridicarea României ca pe o primejdie pentru Austria. [...]. Din opinia mea, tu nu trebuie să te lași sub nicio formă ademenit la o asemenea politică periculoasă, ceea ce vei recunoaște, de altfel, foarte clar și singur. Tu ai de reprezentat doar interese românești și nu interese specific prusiane, iar pe ultimele doar atunci când se potrivesc cu cele românești. [...]. Armelor Prusiei le putem dori tot succesul posibil, la fel te poți exprima și tu ca Hohenzollern și fost ofițer al armatei prusiane față de delegatul ei. Dar un suveran înțelept, și mai ales unul nou, nu are voie să facă niciodată o politică *personală*, ci numai una *națională*. De altfel, vei realiza toate acestea cel mai bine și singur, iar scrisoarea mea are doar menirea de a-ți da sugestii de comportament

---

¹³ În scrisoarea din 20 aprilie 1872 (*Ibidem*, VD-1483), principele Karl Anton îi comunică fiului său preluarea datoriilor financiare ale acestuia (60.000 de taleri) și, de asemenea, oferta unei sume de 40.000 de taleri pentru cheltuieli personale.

diplomatic atâta timp cât recunoașterea independenței nu este definitiv rezolvată.”¹⁴

În primii ani de domnie ai lui Carol, subiectul căsătoriei lui revine frecvent, tatăl încercând să își ajute fiul să găsească o “partidă” potrivită, depistând prințesele potrivite din familiile regale și chiar imperiale, elaborând diverse proiecte matrimoniale¹⁵ și proiectând și unele întâlniri care se impuneau a fi discrete vizite de familie, aparent incidentale, pentru a nu compromite ambele părți printr-o curtare prea evidentă. Printre candidate se numără și fiica țarului Alexandru II al Rusiei, marea ducesă Maria (pe atunci în vârstă de 14 ani), un proiect de căsătorie inițiat mai mult din motive tactice față de Rusia decât din posibilitatea reală a împlinirii, ducesa fiind, în primul rând, încă prea tânără în acel moment, iar România încă un stat vasal. Însă vecinătatea cu Rusia imperială, față de care România va avea mereu o teamă din perspectiva expansiunii teritoriale rusești în cazul unui conflict militar între puterile vecine, dorința de independență în România și de anulare a vasalității față de Imperiul otoman au fost unele criterii tactice justificabile în ce privește și acest proiect, deși, în realitate, prea optimist în acea perioadă. În final, o singură partidă rămânea realizabilă în anul 1869, în privința presiunii timpului (atât tatăl, cât și fiul doresc o soluție cât mai curând și nu mai departe de anul 1869), dar care se pare că este respinsă de Carol în primul moment. Este vorba de prințesa Elisabeta de Wied, despre care tatăl îi scrie fiului în repetate rânduri, subliniind toate avantajele acestei legături, dar nelăsând la o parte nici aspectele mai puțin “strălucitoare”: proveniența dintr-o familie princiară nesuverană, ceea ce nu va face impresie în România, familia de Wied fiind aproape necunoscută acolo, și vârsta mai înaintată a prințesei, care împlinise deja 25 de ani.

La 21 aprilie 1869 principele Karl Anton îi scrie fiului său Carol:

“Așa cum stau lucrurile și pentru că alianțe mai mari ar fi posibile doar într-un viitor îndepărtat, nu mai rămâne decât să revenim la Elisabeta de Wied care în privința cunoașterii lumii, a intelectului și a educației o întrece oricum pe prințesa Hermine [de Schaumburg-Lippe, n. n.]. Leopold te poate lămuri asupra relațiilor ei de rudenie. Ea a fost o jumătate de an cu mătușa ei, marea ducesă Elena, la Petersburg, iar legătura ei cu Curtea Prusiei o cunoști din proprie experiență. Înfățișarea ei este plăcută și grațioasă, iar căldura sufletească îi este scrisă pe față – pe deasupra este și foarte bine educată și ea însăși de o înzestrare rară. Bineînțeles că nu am făcut niciun demers în această direcție, pentru că îmi era cunoscută aversiunea ta și pentru că i-ai scris mamei tale dragi: să nu mai discutăm. Însă situația s-a atenuat. Întemeierea unei familii dinastice este un ordin de strictă necesitate. Altceva nu este disponibil, iar pentru că *mai binele* este

---

¹⁴ *Ibidem*, VD-1456-11.

¹⁵ Mai pe larg, în Vasile Docea, *Proiectele matrimoniale ale principelui Carol I al României*, “Arhiva genealogică, Iași” 4 (1997), 3-4, p. 271-295.

întotdeauna dușmanul *binelui*, trebuie să ne mulțumim cu binele. Și în ce privește limbile străine excelează prințesa Wied – ea vorbește excepțional franceza și engleza și are o educație universală vastă. Mama ei este o Nassau, prin urmare înrudită mai mult sau mai puțin cu toate curțile [...]. Înainte de a sonda terenul trebuie să știu cum gândești, altfel nu fac niciun pas în chestiunea aceasta [...]. Dar fără o întâlnire prealabilă este imposibil să stabilim ceva în continuare. Aș putea strânge mai multe informații dacă știu că nu mai ești împotriva – altfel nu fac nicio mișcare. Așadar, aștept o scurtă telegramă în această privință. Se impune graba, căci s-ar putea ca mâna prințesei Wied să fie dată peste noapte. Regret toate aceste dificultăți, dar din păcate ele nu pot fi trecute cu vederea pentru că sunt indubitabil existente. Al tău cel mai credincios prieten și tată, Karl Anton.”¹⁶

Din memoriile scrise la bătrânețe de Regina Elisabeta aflăm pe larg cum a decurs întâlnirea celor doi “din întâmplare” la Köln, plimbarea de dimineață prin grădina botanică “Flora”, cererea în căsătorie în aceeași după-amiază și consimțământul Elisabetei după nici 15 minute de gândire¹⁷. Pe când Elisabeta, în memoriile ei târzii, lasă să se înțeleagă că această căsătorie nu a fost una din dragoste, scrisorile ei către Carol din perioada de logodnă din octombrie-noiembrie 1869 o înfățișează ca fiind cu totul îndrăgostită de Carol și înflăcărată de ideea de a deveni doamna României, ea începând numaidecât să se documenteze prin cărți despre România și să învețe limba română¹⁸. Așadar, intuiția tatălui asupra caracterului și a calităților prințesei renane a fost bună, prognoza lui adevărându-se: Elisabeta a fost pentru Carol cu adevărat o parteneră, potrivită pentru misiunea pe tronul României și o confidentă în multe chestiuni politice. Chiar dacă Elisabeta nu s-a implicat niciodată direct în politică, ci a rămas în umbra augustului soț, ea l-a sprijinit prin talentele și activitățile ei multiple în caritate și mecenat, în educație, diplomație și lobby pentru țară, și îndeosebi în artă și literatură.

La Arhivele Naționale s-au păstrat 36 de scrisori și telegrame ale Elisabetei din anii 1869-1880 care sunt adresate socrului ei, principele Karl Anton de Hohenzollern-Sigmaringen, și pe care le-am publicat în ediția germană. Din scrisorile Elisabetei aflăm că ea scria poezie ocazională și traducea literatură cu mult înainte de a-și face apariția în public ca scriitoare sub pseudonimul Carmen Sylva. În ce privește interesul pentru cultura, literatura și autorii din România, dar și scriitorii străini care scriu despre România, nu doar Elisabeta este interesată, ci în mare măsură și Carol I, care îi relatează tatălui său, de exemplu și despre

¹⁶ ANR, *fd. cit.*, VD-1456-97.

¹⁷ Carmen Sylva, *Mein Penatenwinkel*, Frankfurt 1908, p. 13-18.

¹⁸ Mai pe larg, în S. I. Zimmermann: “*Die Feder in der Hand bin ich eine ganz andre Person*”. *Carmen Sylva (1843-1916). Leben und Werk*, Stuttgart 2019, p. 101-114; eadem, *Corespondența primei perechi regale a României, Carol I și Elisabeta, păstrată la Arhivele Naționale ale României din București*, “*Revista Bibliotecii Academiei Române*” 3 (2018), 1 (ianuarie-iunie), p. 3-21; „*Cu iubire tandră, Elisabeta*”. „*Mereu al tău credincios, Carol*”. *Corespondența perechii regale* (ed. și trad. S. I. Zimmermann & Romanița Constantinescu), București 2020, 1: 1869-1888.

întâlnirea din iulie 1874 la Franzensbad cu scriitorul german Wilhelm von Kotzebue, care a publicat traduceri în germană din poeziile populare culese de Vasile Alecsandri. De asemenea, aflăm din scrisorile Elisabetei că la venirea ei în România, în 1869, visul cel mai măreț al ei nu a fost de a căpăta faimă ca scriitoare, ci de a face din Curtea de la București un centru al culturii și al artelor după modelul curților princiare din Italia renașcentistă. Astfel, în întâia ei scrisoare către socrul ei de la București, din 18 decembrie 1869, Elisabeta îi relatează primele ei planuri la Curtea domnească și aici se poate constata că încurajarea educației muzicale (și nu literatura) i se pare cea mai potrivită pentru a-și pune amprenta ei culturală la Curtea de la București:

“[...] l-am chemat pe cel mai bun muzician de aici la mine care a adunat o orchestră cu mari eforturi și cu multă energie și am stabilit să primesc o dată pe săptămână lecții de armonie muzicală, pentru a căpăta însăși cunoștințe și pentru a mă implica în chestiunile muzicale care aici sunt încă într-o fază de pruncie și care cu siguranță vor fi un element însemnat de educare a societății.”¹⁹

Urmărindu-și “proiectul de țară”, anume de a face din România un stat suveran, în primii ani de domnie Carol I s-a preocupat de dezvoltarea instituțiilor statului și a infrastructurii necesare pentru a dobândi suveranitatea și pentru a garanta în viitor stabilitatea economică, politică și culturală a țării. În primul rând, a reorganizat și dotat armata cu uniforme noi și armament modern, a sprijinit cu perseverență construcția căilor ferate. În Războiul Ruso-Turc din 1877-1878 a avut un aport decisiv la victoria Rusiei asupra Imperiului otoman, prin comanda trupelor armatei române și rusești pe linia dunăreană la granița de nord a Bulgariei. În scrisorile de pe front, Carol I îi povestește tatălui său despre întâlnirile cu țarul Alexandru II și cu Marii Duci, îi descrie luptele și îl anunță cu mândrie asupra victoriilor sale. Totodată, se apleacă și asupra consecințelor războiului, ale bombardamentelor care fac victime și în rândul populației civile, în descrieri în care își exprimă empatia cu aceasta, și prin care probabil că dorește să îi dovedească tatălui că sufletul lui nu este de piatră la vederea suferinței, când menționează repetat în scrisori că împarte bani oamenilor care fug din fața bombelor, că își cunoaște responsabilitatea și datoria creștină pe care o are principele de a ajuta.

Astfel, la 24 iunie 1877, Carol îi relatează tatălui său:

“Scumpul meu tată! Cuvintele de încurajare din scrisoarea ta dragă îmi dau putere nouă pentru a păși mai departe hotărât pe calea aleasă. Nu există o răsplată mai frumoasă în această lume decât să te simți înțeleș și cu totul apreciat de un tată iubit, în cele mai grele clipe, pe care fiul său, devotat lui din tot sufletul, le are de înfruntat. Nici când nu am aflat mai bine ca acum că viața înseamnă o luptă necontenită, în care trebuie mereu să îți capul sus și să nu te ferești de nicio

---

¹⁹ ANR, *fd. cit.*, V-109.

greutate, de nicio primejdie. Până acum am trecut cu bine peste numeroasele obstacole, am descălcit situații neclare și ne-am păstrat pretutindeni și în toate demnitățile noastre. Acum ne aflăm în ajunul acțiunii. Doar victoria va decide asupra viitorului țării mele. Voi păși înainte, plin de încredere în Dumnezeu, cu armata mea tânără și vitează care abia așteaptă să arate lumii că și ea posedă virtuți militare. [...]. Duminică a venit împăratul [Rusiei] cu cei patru fii ai săi și Albert de Altenburg (care mi se pare neschimbat) la Cotroceni, pentru a lua masa cu noi. Seara am organizat un mic spectacol de teatru pentru el. [...]. Împăratul și-a mutat Marele Cartier General lângă Dunăre, unde s-a stabilit cu opt zile mai devreme marele duce Nicolae. Ieri și astăzi au avut loc bombardamente pe întreaga linie. La Calafat, am avut câteva pierderi. Alaltăieri seară am fost la Giurgiu, pentru a vizita la spital pe locuitorii răniți acolo cu o zi în urmă și pentru a împărți bani. Trenul meu a trebuit să se oprească cu un kilometru înainte de gară, unde au lovit bombe, și am parcurs pe jos, prin vii, drumul până la spitalul care se află în afara orașului. Bombardamentul era tocmai foarte aprig și a fost cumplit să vedem cum locuitorii se grăbeau să scape din oraș, femeile cu copiii mici în brațe, în țipete, urlate și plânsete; toți căutau adăpost din fața bombelor care îi urmăreau. Imediat s-au strâns sărmanii oameni în jurul meu, eu i-am consolată și le-am împărțit bani. A fost emoționant, când femeile m-au rugat să nu merg mai departe, pentru că spitalul era sub focul armelor.”²⁰

Independența României câștigată pe câmpul de luptă din Bulgaria a întârziat multă vreme de a fi recunoscută și de Marile Puteri în felul dorit de Carol și de elita politică. La Congresul de pace de la Berlin din iunie-iulie 1878 s-a decis ca România să cedeze Rusiei sudul Basarabiei, primind în schimb Dobrogea – decizie care a fost primită cu multă indignare în România. Astfel, Carol îi mărturisește tatălui într-o scrisoare că, în aceste condiții, unii politicieni ar fi gata să renunțe mai degrabă la independența țării, decât la o provincie românească. Răspunsul tatălui nu întârzie, acesta cântărind toate aspectele și sfătuindu-și fiul la cumpătare în fața inevitabilului, și la consolarea cu noile perspective economice prin accesul țării la Marea Neagră. În 26 iulie 1878, principele Karl Anton îi scrie lui Carol:

“Comedia Congresului a fost jucată și impresia generală condamnă piesa căreia nu i se poate atribui nici măcar un succes de stimă. [...] România a biruit moral, oricât de paradoxal ar suna asta, și anume tocmai pentru că a fost sacrificată de marile puteri. [...]. Iar acum este rândul României să își păstreze aceste simpatii prin moderație și pășind înainte calm și chibzuit, pentru a se dezvolta în *interior*, și să nu le spulbere niciodată prin certurile pătimașe ale partidelor. [...]. Pierderea Basarabiei trebuie suportată, iar din obținerea Dobrogei trebuie scos la iveală acel câștig care îl promite acum poziția maritimă a României.”²¹

Este un sfat împărtășit de Carol, care luptă acum pe plan diplomatic pentru

---

²⁰ *Ibidem*, VD-1881.

²¹ *Ibidem*, VD-1535.

fixarea graniței cu Bulgaria cât mai favorabil României, pentru a putea construi un pod peste Dunăre, și proiectează deja viziunea unui port înfloritor la Constanța.

Luptele diplomatice pentru recunoașterea independenței țării se prelungesc cu mult din cauza a două alte motive care stârnesc crize politice în România: “chestiunea evreilor” (respectiv acordarea dreptului de cetățenie română pentru străini) și “afacerea Strousberg” (bancrotul antreprenorului german Bethel Strousberg, însărcinat cu construcția căilor ferate în România). La luptele pătimașe ale partidelor și opinia publică aprinsă din România, se adaugă și mâhnirea pentru domnitor ca tocmai din patria lui să nu primească sprijinul așteptat, cancelarul german Otto von Bismarck blocând îndelungat recunoașterea independenței și cerând mai întâi rezolvarea chestiunii evreilor și răscumpărarea căilor ferate în condițiile bancherilor germani. La fel, principele Karl Anton își exprimă în scrisorile către fiul său propria nemulțumire în legătură cu atitudinea politică a Germaniei față de România, pe care o vede dominată de caracterul dificil al cancelarului Bismarck:

“Politica intereselor biruie mereu asupra celei personale, fie ea orișicât de binevoitoare sau opusul ei. Acest comportament evident îmi frământă capul și nu mi-l pot explica altfel decât că Bismarck a fost supărat odată. Vanitatea lui exagerată, odată lovită, îi stârnește ranchiună.”²²

“Nu vreau să mai revin asupra politicii evident ostile a Germaniei. Opinia publică a Germaniei este cu totul de partea ta. Însă nu putem vorbi actual de o politică germană ci numai de aceea a lui Bismarck. Din păcate, planurile lui economice cu privire la taxele vamale de protecție și a costurilor indirecte au captat într-atât atenția germanilor, încât s-a lăsat o indiferență deplină peste problemele externe. O confuzie totală asupra viziunilor, părerilor și intereselor este amprenta zilei. Ce se va naște din aceasta e imposibil de prezis. Cel mai favorabil rezultat ar fi răsturnarea cancelarului nostru atotputernic, a acestui Richelieu al secolului al XIX-lea.”²³

În 1881, în sfârșit, România devine regat, iar încoronarea primei perechi regale a României are loc la 10 mai (22 mai, pe stil nou). Participă ca reprezentanți ai familiei princiare Hohenzollern-Sigmaringen fratele mai mare al regelui, Leopold, împreună cu cei doi fii ai săi prevăzuți în ordinea de succesiune la tronul României, Ferdinand și Karl Anton. Ceremoniile încoronării și prezența nepoților lui Carol I, ambii la vârsta adolescenței, sunt firește subiecte și în dialogul epistolar dintre principele tată și fiul viitor rege. Tatăl, Karl Anton, șef al Casei Hohenzollern-Sigmaringen, insistă îndeosebi asupra supravegherii atente și a comportamentului față de cei doi nepoți pe perioada vizitei în România – vizită pe care o rezumă la strictul și inevitabilul necesar, considerând că sunt suficiente trei

---

²² Februarie 1879; *Ibidem*, VD-1543.

²³ 24 martie 1879; *Ibidem*, VD-1544.

zile, după care copiii să se întoarcă numaidecât la educația lor în Germania. Temerile principelului Karl Anton se justifică printr-un incident în familie, din lunile premergătoare încoronării din România, când ziarele germane anunțaseră dispariția principelui moștenitor Wilhelm von Hohenzollern-Sigmaringen, fiul cel mai mare al lui Leopold, dispariție care în curând este descoperită ca fiind o șotie a adolescentului. Atât principele Karl Anton, cât și Carol I sunt luați prin surprindere de acest incident, cazul fiind cunoscut și în România, ceea ce pune și dinastia, și succesiunea la tron într-o lumină nu chiar bună. Din scrisoarea principelui Karl Anton din 11 mai 1881 (stil nou) de la Sigmaringen aflăm următoarele:

“Scumpul meu Carol! Cu cât se apropie mai mult de noi momentul solemn al celebrării regalității la București, cu atât mai dureros resimt neputința mea de a nu putea fi martor la acest eveniment important. Dar suficient cu asta – trebuie să ne reculegem și să ne supunem în ceea ce este de neschimbat! Leopold va fi reprezentantul nostru al tuturor. De altfel, îl trimit pe Werner ca însoțitor, care ți-a fost [alături, n. n.] în vremurile grele de început și acum poate avea parte de împlinirea lor strălucită. Între timp îl vei fi primit pe Sturdza și vei fi discutat cu el. Vizita lui aici a fost pentru noi deosebit de binevenită – am putut schimba câteva păreri cu el și mai ales în privința prezenței lui Ferdinand și a lui Carlo îți va fi comunicat aprecierile noastre bine chibzuite. Considerăm că această prezență este o necesitate politică, dar ea este și un mare prejudiciu pe plan pedagogic. Pe când prima este o urmare a stabilirii de succesiune, a doua are consecințe din cauza caracterului încă prea puțin dezvoltat al celor doi nepoți. În special Ferdinand este mai juvenil decât îi este vârsta și nu are deloc nevoie de astfel de impresii copleșitoare, cum i se vor înfățișa la București, în mijlocul mărețelor reprezentări care îl vor năpădi. Scurt: acești băieți nu vor putea digera ce li se va oferi și vor pune pe seama lor unele lucruri care nici nu sunt intenționate astfel. De aceea, rugămintea noastră *insistentă*, ca tu și Elisabeta să nu îi rețineți pe băieții mai mult decât este absolut nevoie. Ei trebuie să vă aducă omagiul lor, să arate existența lor poporului, iar imediat după scurgerea celor trei zile să plece. O ședere peste această perioadă de timp nu aduce roade politice, dar ar putea pricinui mari daune în dezvoltarea spirituală și emoțională a copiilor. Cu toții au mai mult sau mai puțin tendința de a se crede superiori și mai distinși decât muritorii de rând – se pare că au auzit prea multe în copilăria lor despre privilegiile prin naștere, rubedenii nobile, rang, pretenții etc. La Wilhelm acest exces de înfumurare și vanitate a scos la iveală ceva foarte neplăcut. Iar pentru el este imposibil să vină, ca să zic așa, un tratament moral, și, de altfel, irealizabil ca și când ar fi fost bolnav psihic. De altfel, pentru el *eventuala* succesiune la tron oricum nu este luată în vedere, căci el rămâne moștenitorul neamului Hohenzollern din ramura șvăbească. Tu și Elisabeta, voi nu ne veți înțelege greșit, dacă legăm de aceste considerații și rugămintea insistentă de a nu oferi copiilor mai mult decât ce este inevitabil necesar. Ei nu trebuie în niciun caz să capete ideea că se prezintă la București în calitate, poate încă puțin conștientă lor, de prezumptivi moștenitori ai tronului, ci numai ca reprezentanți ai generației celei mai tinere, care aduc augustului lor unchi omagiul lor. De aceea trebuie supravegheați cu atenție, ca să nu primească vorbe lingușitoare fără de folos. Veți accepta și înțelege toate aceste motive și că

avem o oarecare teamă să lăsăm copiii să pornească în această călătorie. Voi trebuie să ne sprijiniți pentru ca impresiile să fie doar binefăcătoare și povăzuitoare pentru copii și ca nimic să nu tulbure imaginația lor – ceea ce, neîndoielnic că vor înțelege mai târziu și ei. [...]. Programul așa numitei «festivități a încoronării» îmi pare foarte potrivit. Ideea unei coroane din metalul unui tun capturat se sprijină pe imaginea corectă că ea poartă în sine originea ei în această victorie strălucitoare – în victoria atât a armelor, cât și a cumpătării naționale în vremuri inevitabile de umilință, deci stă pe o bază democratică, așa cum e dezvoltarea ei istorică. Coroana de aur pentru Elisabeta este un omagiu simbolic oferit reginei, prin urmare cu totul la locul ei.”²⁴

Perspectiva lui Karl Anton, care punea atât de mult preț pe moralitate și disciplină, este împărtășită cu totul de fiul său, Regele Carol I, dar temerile lor vor fi în curând spulberate. Iar în privința exigențelor și aspirațiilor lor, acestea vor fi respectate și de urmașul pe tronul României, Ferdinand, care va demonstra la rândul său, ca rege, aceeași disciplină și același spirit de sacrificiu și, poate, chiar în mai mare măsură decât Carol I, de modestie.

Nesfârșitele dificultăți politice interne și temerile guvernanților, printre care acelea ale prim-ministrului Ion C. Brătianu, că unele conflicte din Moldova sunt ațâțate de Rusia pentru a aduna “nemulțumiții și separatiștii” care, la o absență a principelui, ar stârni “serioase tulburări”, îl împiedică pe Carol I ani la rând să părăsească țara și să își revadă tatăl, familia și patria natală. Dialogul epistolar este și o mărturie a dorului mărturisit dintre tată și fiu: pe de o parte, tatăl, care, bolnav fiind, nu mai poate face o călătorie atât de lungă, și pe de altă parte, fiul, care încearcă să își consoleze tatăl, explicând în repetate rânduri motivele amânării revenirii lui, până la destăinuirea istovirii sufletești din cauza neputinței de a-și revedea tatăl timp îndelungat. În cei 19 ani ai corespondenței dintre tată și fiu (din 1866 și până în 1885, anul morții tatălui), Carol reușește să își revadă tatăl de numai șase ori. Și din această privință corespondența Regelui Carol I cu tatăl său este o mărturie despre capacitatea de sacrificiu a suveranului pentru împlinirea acestui “proiect de țară” care pentru el a însemnat o misiune pe viață. Cităm în continuare din scrisoarea de felicitare a tatălui către fiul său din 16 mai 1881 de la Sigmaringen:

“Scumpul meu Carol! Noroc, glorie și binecuvântare pentru cea mai importantă fază a vieții tale îmbelșugate! Cu atât mai mult resimt lipsa mea și că nu voi putea fi în rândul celor ce vor fi martori la acest mare moment care îți va sfinți locul tău, dăruindu-i o formă solidă și traică. Pentru suveran, iubirea și încrederea sunt cel mai sigur fundament și unul mai solemn decât toate legile scrise. În gând, voi fi împreună cu tine și Elisabeta în marea zi, iar Dunărea vă va aduce urările noastre cele mai călduroase. Al tău credincios tată, Karl Anton.”²⁵

---

²⁴ *Ibidem*, VD-1585.

²⁵ *Ibidem*, VD-1588.

În aceeași măsură, corespondența este o mărturie asupra vieții sufletești a suveranului, a omului din spatele Coroanei, prea puțin cunoscut, care în tatăl său a avut un părinte, un sfătuitor politic și un prieten. Cât de importantă a fost această relație sufletească a regelui cu tatăl pentru echilibrul său emoțional o dovedesc scrisorile suveranului în care îi mărturisește cât de mult valorează părerea tatălui și cât de mult îl ajută să recapete înțărare și curaj în momentele mai grele, fără a mai avea nevoia să se destăinuie altor persoane, străine, care, cunoscându-i slăbiciunile, i-ar putea dăuna lui personal și, în consecință, și suveranului, și României. Cităm dintr-o scrisoare a regelui Carol I către tatăl său din 10 aprilie 1878:

“Cu câtă bucurie salut fiecare scrisoare dragă a ta și cu câtă recunoștință primesc sfaturile pe care le conține nici nu îți poți închipui. Citesc cu cea mai mare atenție fiecare rând și fiecare cuvânt, și găsesc în ele comentariile binevenite la toate gândurile și grijile care mă stăpânesc în aceste vremuri grele. Dar eu sunt plin de curaj, căci i-am câștigat României o poziție față de care Europa nu poate să rămână indiferentă. Orientul se află în fața unei noi crize, dar o criză din care, după cum foarte bine presupui, țara mea nu va ieși cu puțin, grație atitudinii ei energice. Astăzi, lumii i s-au deschis ochii și vede cât de periculoasă este Rusia cu politica ei acaparantă.”²⁶

Atât contemporanii, cât și istoricii au remarcat că regele Carol I a fost o personalitate foarte reținută, chiar austeră, un om al datoriei care nu și-a făcut prieteni intimi în noua lui patrie. Regele Carol I nu a format o camarilă regală, ci a preferat să păstreze o relație profesionistă cu oamenii politici cu care a colaborat, încât și cei mai de încredere și mai apreciați de el, cum au fost Ion C. Brătianu și Dimitrie A. Sturdza, i-au rămas doar consilieri²⁷. În schimb, regăsim confidențele intime ale regelui în bogata lui corespondență privată cu membrii familiei sale, iar dintre aceștia figura tatălui se desprinde ca fiind cea mai importantă pentru formarea suveranului de-a lungul primilor ani de domnie în România și până la încoronarea lui Carol I ca primul rege al României la 10 mai 1881. Principele Karl Anton de Hohenzollern, el însuși fost prim-ministru și general prusian, a sprijinit năzuințele acestui al doilea fiu al său în toate privințele și cu toate mijloacele personale, financiare și diplomatice care îi stăteau la îndemână: a pledat pentru cauza României și a tânărului domnitor Carol I la curțile regale și imperiale europene, a pregătit proiecte matrimoniale pentru fiul său, înlesnindu-i, în final, căsătoria cu prințesa Elisabeta de Wied în 1869, l-a sfătuit pe domnitor în toate chestiunile de tact diplomatic atât în politica internă, cât și în cea externă, și privind relațiile cu Marile Puteri, i-a trimis secretari pentru administrația casei domnitoare, l-a informat și ajutat în achiziții de ordin militar, a contribuit financiar la cheltuielile personale și familiale ale domnitorului. Și, înainte de toate, Principele Karl Anton

---

²⁶ *Ibidem*, VD-1896-2.

²⁷ S. L. Damean, *op. cit.*, p. 350.

S. I. Zimmermann, *Correspondența perechii regale cu principele Karl Anton*

I-a sfătuit, I-a consolată și I-a încurajat mereu pe fiul său, Carol, în toate momentele grele, politice, dar și de încercări personale, cu tandrețe de părinte, cu demnitate și cu respect de la egal la egal față de fiul său. Dialogul lor epistolar reflectă o admirabilă relație de dragoste părintească, o apreciere reciprocă și legătură sufletească între tată și fiu de toată frumusețea.

The Exchange of Letters of the Royal Pair with Prince Karl Anton

(abstract)

The National Archives of Romania hold a vast correspondence of the first King of Romania, Carol I, with his father, Prince Karl Anton of Hohenzollern-Sigmaringen. A new German scientific edition published by S. I. Zimmermann in 2022, offers the complete original letters of both the king and his father, between years 1866, when Carol, being elected as Prince of Romania, came to his new country, and 1885, when his father passed away. Additionally, this edition contains the letters written by Queen Elisabeth of Romania to her father-in-law, which are also preserved by the National Archives of Romania. Thus, the edition offers for the first time the correspondence as a dialogue between the three historical personalities, revealing some lesser known facts about their family relationships and their way of living, next to a wide range of interesting topics discussed mainly in the letters of the Prince-Father, who was an important counselor of his son during his first reigning years as Prince of Romania. A selected edition of the correspondence was also published in Romanian translation in 2023, focusing on the most important historical moments and the political conflicts, as well as the personal and emotional aspects of the relationship between father and son in the period between 1866 and 1881, when Carol was crowned as king of Romania.